

складання міфів є риса, що іманентно представлена у свідомості людини, і не зважаючи на різні підходи і причини творення міфу, міфотворчість складає частину буття людства на будь-якому етапі його розвитку.

Отже, у культурологічних дослідженнях, об'єктом яких є первісна або сучасна міфологія, доцільно враховувати вищезазначений погляд на міфотворчість, що можна умовно визначити, як: *істинну реальність, що переживається індивідом або соціокультурною групою, що безпосередньо є носієм міфологічної свідомості.*

Список використаних джерел:

1. Голосовкер Я. Е. Логика античного мифа / Я. Е. Голосовкер. – М.: Наука, 1987. – 187 с.
2. Гринченко Б. Д. Етнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях. Вып. 1. Рассказы, сказки, предания, пословицы, загадки и пр. / Б. Д. Гринченко. – Черниговъ: Тип. Губерн. Земства, 1895. – 308 с.
3. Иванов А. Г. Архаическое и современное мифологическое сознание (социально-философский аспект): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 09.00.11 «Соц. философия» / А. Г. Иванов; Липец. гос. техн. ун-т. – Воронеж, 2006. – 24 с.
4. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 2001. – 558 с.
5. Макарова А. К. Мифология как способ бытия современного общества (онтологические аспекты): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.01 «Онтология и теория познания» / А. К. Макарова. – Магнитогорск, 2007. – 18 с.
6. Малиновский Б. Магия, наука и религия: пер. с англ. / Б. Малиновский. – М.: Рефл-бук, 1998. – 304 с.
7. Найдыш В. М. Мифология: учеб. пособие / В. М. Найдыш. – М.: КНОРУС, 2010. – 432 с.
8. Словник української мови. В 11 т. Т. 4 / колект. уклад.; голова редкол. І. К. Білодід. – Київ: Наук. думка, 1973. – 840 с.
9. Теплов Б. М. Психология / Б. М. Теплов. – 6-е изд. – М.: УЧПЕДГИЗ, 1953. – 121 с.

Прохоренко-Деньгуб Я.А.

аспірант,

Науковий керівник: Тилик І.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

УКРАЇНСЬКІ ФОЛЬКЛОРНІ ДЖЕРЕЛА У СИМФОНІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Ю. МЕЙТУСА

Українська симфонічна музика ХХ ст. нерозривно пов'язана з національними фольклорними джерелами. Починаючи з середини 20-х років формується тенденція, яка засвідчує плідність розвитку фольклоризму в камерних та великих формах української інструментальної музики. Молода генерація українських композиторів (М. Вериківський, П. Козицький,

Л. Ревуцький Б. Лятошинський, В. Костенко, Ю. Мейтус) у цей час свіжо і повному реалізує свої наміри у цьому напрямку.

Втім, якщо опора на народну творчість була загальною для усіх композиторів, то їхнє ставлення до методів симфонічної розробки народної музики суттєво різнилося. Найвиразніше це простежується у симфонічній творчості українських композиторів 20-30-тих років, яка була без перебільшень, творчою майстернею у якій відбувалося опанування фольклорної традиції в поєднанні з симфонічним мисленням та драматургією. Обрані жанри симфонічної сюїти, увертюри, варіацій яскраво доводять спадкоємність композиторського класичного досвіду попереднього XIX ст., та водночас пошук нових стилістичних особливостей власне музичної мови в контексті нагальних проблем часу.

Ці ознаки притаманні симфонічним творам С. Богатирьова – Увертюра-балада (1926), Скерцо-увертюра (1927), Варіації (1932); Сюїта (1928) М. Коляди.

Ознаки вказаного стильового синтезу виразно простежуються й у симфонічних творах Ю. Мейтуса. Не зважаючи на їх відносну нечисленність, вони виразно відображають шляхи розвитку та деякі окремі тенденції й особливості творчої індивідуальності композитора.

Загалом, у мистецькому доробку Ю. Мейтуса п'ять сюїт для симфонічного оркестру (1928, 1929, 1939, 1942, 1944), поема «Шляхами слави» (1945) та «Пам'яті Айдогди Тахірова» (1948), Увертюра (1954); «Туркменська симфонія» (1946), симфонічні поеми «Дорогами слави», «Урочиста увертюра» присвячена 300 річчю воз'єднання України з Росією. Майже всі ці роботи тісно пов'язані з фольклорними джерелами і з роботою композитора над обробками народних пісень.

Формуючи тематизм сюїти, Ю. Мейтус відбирав оригінальні, стилістично рідкісні зразки народних пісень. Прикладом цього є веснянка «Ой весна, весна, весниця» яку композитор включив у Другу свою сюїту для симфонічного оркестру «На Дніпрельстані» (1929). Вона є унікальною за ладовою будовою. Семантика звучання цілотонового звукоряду в амбітусі квінти допомагає композиторові відтворити колорит сивої давнини та картину живого пробудження природи. Композитор надав веснянці модернового контексту, який був викликаний естетикою урбанізму. Тритоновий комплекс, що складає основу веснянки «Ой весна, весна, весниця», стає важливим конструктивним компонентом тонально-гармонічної організації цього твору.

Перша сюїта, написана 1928 року – являє собою обробку народних пісень для симфонічного оркестру. Матеріалом для тематизму твору послужили записи Д. Ревуцького зі збірника «Золоті ключі» Д. Ревуцького, але однією з тем III частини сюїти стала мелодія веснянки гри «А я рак неборак» з «Народних мелодій...» К. Квітки (№ 20). У подальшому Мейтус неодноразово звертався до фольклорної спадщини К. Квітки [1, с. 297, 299]. Ця сюїта складається з чотирьох частин: 1. «Козацька», 2. «Жартівлива», 3. «Колискова», 4. «Чумацька». До кожної частини надрукований епіграф та взяті з різних збірників оригінальні народні мелодії, розвиток яких і складає музичний зміст

сюїти. Кожна частина об'єднує дві або три народні пісенні мелодії близькі за змістом та характером музики (окрім першої частини, яка побудована на одній темі), і являє собою замальовку, музичну картинку з життя народу. Розміщені частини за принципом контрасту. Після «Козацької», яка зображує образ стриманої сили і побудованої на поступовому нагнітанні звучання (тривала секвенція із секундакордів на домінантному органному пункті до урочистого *forte* в кульмінації) триває витончена і завзята з відтінком іронії «Жартівлива». Її змінює «Колискова», в якій майже імпресіоністичні гармонічні штрихи на органному пункті помірно заколисує акомпонементу, канонічне проведення головної теми, колоритна інструментовка створюють дуже точний та яскравий образ заколисування, заворожування, дещо чудернацьку з казково-фантастичним колоритом, картину нічної напівтемряви та дрімоти. Четверта частина – «Чумацька» – барвіста жанрова картина, що передає стихію відчайдушного весілля, гучний говір натовпу [2, с. 83-84].

Сюїта тепло була прийнята слухачами та отримала позитивні відгуки у пресі того часу. Цим першим своїм масштабним твором молодий композитор, тоді ще студент музично-драматичного інституту, одразу зайняв місце в авангарді «будівничих» молоді музичної культури радянської України.

Не менш цікавою з точки зору застосування українських фольклорних джерел постає Четверта сюїта Ю. Мейтуса для симфонічного оркестру (1942), що зображає події Великої Вітчизняної війни¹. Сюїта складається з 4-х частин, кожна з яких має конкретну літературну програму у вигляді віршованого епіграфу (вірші радянських українських поетів М. Рильського, Л. Первомайського, А. Малишка) [2, с. 106]. В першій частині змальовується трагічний образ замученої ворогом України. Музичне її наповнення побудоване на розвитку одної головної музичної теми, що мала яскраво виражений народно-пісенний характер (мелодія української пісні «Затопила, закурила сирими дровами»). Тема широко варіюється, видозмінюється. Друга частина змальовує картину народного супротиву, жаги до перемоги, мужність. Так як і перша, ця частина має за основу варіації та розвиток одної головної теми. Яка доповнюється лише введенням у розробку інтонацій української народної пісні «Ой, що ж то за ворон». Третя частина – проникливий ліричний роздум. В основу її лягли дві українські народні мелодії: «Ой, у полі вітер віє» та «Ой, у лісі», які то протиставляються одна одній, то сплітаються в одну тему, то з'єднуються в одночасне звучання, створюють широку хвилю мелодичного дихання яке приводить до драматичної кульмінації, а далі через постійне затухання звучання – до образу просвітленого ніжного смутку.

Четверта сюїта – є чи не найкращою з симфонічних творів Ю. Мейтуса. Вона відрізняється особливою правдивістю та схвильованістю передачі глибоких патріотичних почуттів. Більш широко, ніж у попередніх творах, розвиває в ній композитор народні мелодії, вільно по'єднуючи їх з власними темами.

¹ Близько 350 музичних творів написали під час війни композитори України. Справжніми подіями в українській музиці стали симфонія «Україно моя», створена А. Штогаренком на слова А. Малишка та М. Рильського, кантата «Клятва» на слова М. Бажана. Серед них четверта сюїта для симфонічного оркестру Ю. Мейтуса.

Наступна, П'ята сюїта була написана через два роки (1944) (в трьох частинах: «Веснянка», «Вечір», «Танець») має багато спільного з першою сюїтою. Вона також побудована на народних пісенних мелодіях і являє собою їхню вільну обробку для оркестру. Принципи обробки, в цілому ті самі, однак, композитор значною мірою обмежує себе в засобах виразності, відмовляючись від ряду прийомів застосованих у вище згаданій Першій сюїті (політональні нашарування, надмірність хроматичних ходів, тощо).

«Урочиста увертюра» присвячена 300-річчю воз'єднання України з Росією (1954) музичний задум увертюри полягав у розвитку і з'єднанні двох тем з яскраво вираженим національним характером – української та російської. Головна партія сонатного Allegro увертюри – оригінальна тема побудована на характерних інтонаціях народного українського мелосу, побічна – мелодія російської народної пісні «Как пониже-то города Саратова». У розробці ці теми варіюються, розвиваються, утворюючи декілька самостійних епізодів.

Найцінніше у симфонічній творчості Ю. Мейтуса, це розробки українських народних пісень. У симфонічних сюїтах та обробках для голосу, хору з оркестром композитор знайшов нові своєрідні форми та засоби втілення народно-пісенних образів, створив ряд високохудожніх творів, побудованих на застосуванні фольклорних матеріалів. Цим самим, зробивши вагомий внесок у розвиток та популяризацію українських народно-пісенних зразків, увіковічивши їх у власних творах.

Список використаних джерел:

1. Іваницький А., Квітка К.В. Українські народні мелодії. Ч. 2: Коментар / Упоряд. та ред. А. Іваницького. – К.: ПоліграфКонсалтинг, 2005. – С. 383.
2. Малишев Ю., Мейтус Ю.С. [Текст]: очерк творчества / Ю. Малышев. – М.: Советский композитор, 1962. – 136 с.
3. Бреславец Г.М. Переосмислення фольклорної традиції у творчості харківських композиторів 20-30-х років ХХ століття / Г.М. Бреславец // Вісник ХДАДМ Музично-театральне мистецтво. – 2012. – № 12. – С. 130.

Рудавіна І.Г.

*завідувач центру безперервної освіти,
Харківська державна академія культури*

ТЕАТРАЛЬНІ МУЗЕЇ УКРАЇНИ: ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ (1923–1991 РОКИ)

Театральні музеї України – особливе соціокультурне явище, синтез музею і національної театральної спадщини. Як і кожне явище, воно мало свої причини виникнення і розвитку. Вивчення причин організації і функціонування в Україні за радянських часів музейних закладів театрального профілю має важливе теоретичне значення для пояснення їх ролі у процесі збереження